

Identifying and Prioritizing the Educational Needs of Nomadic Preschool Students: Mixed Method Research

Yaghoub Rahimi Pardenjani^{1*}, Irandokht Fayaz², Alireza Sadeghi³

1. Ph.D. in Curriculum Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran

2. Associate Professor, Department of Management and Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allame Tabatabayi University, Tehran, Iran

3. Associate Professor, Department of Management and Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allame Tabatabayi University, Tehran, Iran

(Received: July 3, 2021; Accepted: September 12, 2021)

Abstract

The aim of this study was to identify the priority educational needs of nomadic preschool students in Chaharmahal and Bakhtiari province using exploratory mixed method type of tool development model. In the qualitative section, 12 specialists and experts with experience in teaching in the nomadic field were selected as potential participants by purposive sampling, and initial qualitative data were obtained through interviews. The data alignment criterion was used to measure the initial validity of the data. Also, with the content analysis method, the initial framework of the model of nomadic preschool educational needs was formed. In the second part, in the form of a descriptive-quantitative research method through a questionnaire created from the qualitative part, the opinions of 150 nomadic preschool teachers and educators of the province who were selected by available sampling method by Friedman formula, 58 educational needs were prioritized in three areas of cognition, skill and attitude. The results showed that the highest educational needs in the field of cognition related to (teaching the alphabet to recognize words both beginning and end), environmental education and creativity education; In the field of skills related to formal (spoken) language teaching, personal and public hygiene education and family communication and life skills training; In the field of attitude related to the training of individual independence and choice, training tends to discipline and of training self-esteem.

Keywords: Deprived areas, Indigenous knowledge, Needs assessment, Nomads, Preschool.

* Corresponding Author, Email: yaghoubrahimi2000@gmail.com

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی نوآموزان پیش‌دبستانی

عشایر: پژوهش ترکیبی

یعقوب رحیمی پردنجانی^{۱*}، ایراندخت فیاض^۲، علی‌رضا صادقی^۳

۱. دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
 ۲. دانشیار، گروه فلسفه آموزش و پرورش، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
 ۳. دانشیار، گروه مطالعات برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- (تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۱)

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی نیازهای آموزشی اولویت‌دار نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر استان چهارمحال و بختیاری به کمک روش آمیخته اکتشافی از نوع مدل تدوین ابزار انجام گرفت. در بخش کیفی ۱۲ نفر از متخصصان و کارشناسان دارای تجربه تدریس در حوزه عشایری با نمونه‌گیری هدفمند به عنوان مشارکت‌کنندگان بالقوه انتخاب شدند و با مصاحبه، داده‌های کیفی اولیه حاصل شد. از معیار همسوسازی داده‌ها برای سنجش اعتبار اولیه داده‌ها استفاده شد. همچنین با روش تحلیل مضمون چارچوب اولیه الگو نیازهای آموزشی پیش‌دبستانی عشایر شکل گرفت. در بخش دوم در قالب روش تحقیق توصیفی-پیمایشی کمی از طریق پرسشنامه برآمده از بخش کیفی نظرات ۱۵۰ نفر از آموزگاران و مربیان پیش‌دبستانی عشایر استان که به روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار انتخاب شده بودند و به کمک فرمول فریدمن ۵۸ نیاز آموزشی به دست آمده در سه حیطه شناختی، مهارتی و نگرشی اولویت‌بندی شدند. نتایج نشان داد بالاترین نیاز آموزشی در حیطه شناختی مربوط به (آموزش حروف الفبا در حد تشخیص کلمات هم‌آغاز و هم‌پایان)، آموزش محیط زیست و آموزش خلاقیت؛ در حیطه مهارتی مربوط به آموزش زبان رسمی (گفتاری)، آموزش بهداشت فردی و عمومی و آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی؛ در حیطه نگرشی مربوط به آموزش استقلال فردی و حق انتخاب، آموزش گرایش به نظم و انضباط و آموزش عزت نفس می‌باشند.

واژگان کلیدی: پیش‌دبستانی، دانش بومی، عشایر، مناطق محروم، نیازسنجی.

مقدمه

امروزه اهمیت و ضرورت آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان بیش از گذشته مورد نظر است. نتایج پژوهش‌های انجام‌شده نشان‌دهنده آن است که تجارب مفید اولیه در دوران کودکی نقش بسزایی در شخصیت و رشد همه‌جانبه کودکان دارد و چنانچه در این مرحله از رشد، نسبت به کودک از لحاظ جسمانی، روانی و تربیتی غفلت و کوتاهی شود، در مراحل بعدی تنها پنجاه درصد از این قصور قابل جبران است (زارع و نسیم، ۱۳۹۶). از طرف دیگر، کودکان خانواده‌های محروم معمولاً از یک محیط خانوادگی غنی از لحاظ امکانات پرورشی و آموزشی برخوردار نیستند. آن‌ها در صورت عدم دسترسی به آموزش پیش‌دبستانی قادر به رقابت با کودکان طبقات متوسط و مرفه نیستند. آموزش پیش‌دبستانی باعث می‌شود که کودکان در طبقات محروم زمینه لازم را برای همسطح شدن با کودکان متوسط به دست آورند (طالب‌زاده نوبریان، ۱۳۸۴). عشایر از جوامع محروم به حساب می‌آیند که نزدیک به ۲ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده‌اند (ضرغامی، ۱۳۹۵). آموزش و پرورش پیش از دبستان از طریق غنی‌سازی محیط، نوآموزان عشایر را قادر خواهد کرد که به کسب تجارب ادراکی و ذهنی جدیدی بپردازند که در محیط خانواده‌ها برای آن‌ها امکان‌پذیر نیست. کمبود اسباب‌بازی‌ها، کتب و سایر محرک‌های فرهنگی باعث شده تا به طور نسبی امکان انجام بازی‌ها و فعالیت‌های لازم برای رشد حسی، ادراکی، عاطفی و اجتماعی کودکان عشایر به‌خوبی فراهم نشود و باعث عقب‌افتادگی شناختی آنان شود (یزدخواستی، ۱۳۹۱). همچنین، اصرار بر آموزش برنامه‌های درسی تدوین‌شده معمول و متناسب با جامعه شهری و روستایی و کمبود عمومی منابع، آموزش پیش‌دبستانی را در این مناطق با مشکلات عدیده‌ای مواجه کرده است. پژوهش‌های بارنت^۱ (۲۰۰۸) و هایز^۲ (۲۰۰۷) نشان می‌دهد کودکان مناطق محروم اگر آموزش پیش‌دبستانی را متناسب با علایق، ارزش‌ها و باورهای منطقه‌ای و با کیفیت بالا کسب کنند، در دوره‌های تحصیلی بالاتر موفق‌تر عمل می‌کنند (پوشنه، خسروی و پورعلی، ۱۳۸۹). با این وجود زندگی همراه با دامپروری و کوچ، نیازهای عاطفی، شناختی، مهارتی متفاوت‌تری را برای این قشر

1. Barnett

2. Hayz

طلب می‌کند و می‌توان از طریق خط‌مشی‌های آموزش‌های اولیه مثل شناسایی نیازهای تربیتی، کیفیت زندگی کودکان در مناطق عشایری را بهبود بخشید.

در کشورهای مختلف جهان به منظور رفع محرومیت و نقص‌های مختلف کودکان طبقات محروم برنامه‌های ترمیمی در دوره پیش‌دبستانی طراحی می‌شود. یکی از مهمترین این برنامه‌ها هداستارت^۱ یا برنامه سرآغاز است (مفیدی، ۱۳۹۱). هداستارت با تهیه محیط یادگیری از طریق ادبیات و زبان، رشد عاطفی، شناختی و اجتماعی کودکان یک تا پنج‌ساله را در مناطق محروم آمریکا ارتقا می‌دهد (کارلسود^۲، ۲۰۲۱؛ نيسار^۳، ۲۰۲۰). مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش به مریان و برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا دریابند دیگر کشورها برای ساختن نظام‌های نوین تربیتی چه اقداماتی را به عمل آورده‌اند و چه تدابیری را در جهت حل و فصل مسائل و مشکلات آموزش خویش اتخاذ کرده‌اند. لذا با توجه به موفقیت این طرح با رعایت اصل برداشت سیستمی و نظام‌گرا یعنی توجه به جنبه‌های فرهنگی، تاریخی، فیزیکی، تکنولوژیکی و محیطی وجود برنامه‌ای مشابه با این برنامه برای مناطق محروم ایران ضروری به نظر می‌رسد (قادریانی، رشیدی و یوسفی، ۱۳۹۲). اگر فراهم سازی امکانات آموزشی لازم برای خردسالان عشایری طبق اهداف مصوب راهنمای برنامه درسی پیش‌دبستان مد نظر باشد، باید دو اصل اساسی را در نظر گرفت؛ نخست به خاطر علاقه کمتر به تحصیل و نیازهای خاص رومه‌داران، بحث آموزش دانش بومی به عنوان یک الزام فرهنگی در برنامه درسی آن‌ها جا داد تا بتوان با به کارگیری آن به عنوان یک استراتژی به حل مشکلات آموزشی عشایر فائق آمد. دانش بومی به باور متخصصان، معرفتی است که در طول زمان و توسط افراد مختلف در جوامع محلی پدید آمده و اشاعه یافته است (قاسم‌پور دهاقانی، لیاقت‌دار و جعفری، ۱۳۹۰). دوم و به طور همزمان، نهادهای مسئول باید برای رفع احتیاجات و به روز شدن نوآموزان در جامعه‌ای که دارای ساختار ایلی است و زندگی همراه با کوچ دارد، اهداف روشنی را با دقت بسیار تعیین نمایند، تا با آموزش این اهداف، فراهم کردن فرصت‌های یادگیری برابر و به کارگیری مهارت‌های پایه آموزشی در عرصه

-
1. Head Start
 2. Karlsudd
 3. Nissar

زندگی، آینده درخشان علمی نوآموزان تضمین شود و بتوانند با جوامع شهری رقابت داشته باشند. این توانمندی با تکیه بر برنامه‌های تربیتی مناسب صورت می‌گیرد و برای دستیابی به آن از شناسایی نیازهای باید آغاز کرد تا علاوه بر حفظ هارمونی فرهنگی عشایر، تغییری وسیعی و با اهمیت، مطابق با برنامه‌های درسی ملی در آنان ایجاد کرد (لوپز و فوستر^۱، ۲۰۲۱).

از طرفی، نیازسنجی در همه دوره‌ها تحصیلی بویژه در پیش‌دبستانی اساسی‌ترین گام در فرایند برنامه‌ریزی است و عبارت است از فرایند گردآوری داده‌ها به منظور تصمیم‌گیری و رسیدن به هدف است (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۵، ص ۲۴). همچنین، در شناسایی نیازها شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب به دست می‌آید. نیازسنجی تلاشی است برای تعیین نیاز و فعالیتی است که به اندازه‌گیری فاصله ناکارآمدی‌ها می‌پردازد. بنابراین، محاسبه و اولویت‌سنجی نیز کار اصلی نیازسنجی است و می‌توان از آن به عنوان نوعی ارزشیابی در نظر گرفت؛ چرا که نیازسنجی می‌تواند خلق‌کننده تفکر امکان‌پذیری یا خط مقدم سنجش باشد (رایس^۲ و همکاران، ۲۰۰۹؛ یانگ و راو^۳، ۲۰۲۰). رویکرد مربوط به آموزش رسمی مدعی است که با ادغام دانش سنتی در چارچوب برنامه درسی مشخص می‌توان مبادرت به حفظ دانش سنتی کرد. از سوی دیگر، عدم آگاهی از برداشت‌های کودکانه تعلیم و تربیت را دچار مشکل خواهد کرد. از جمله این که سبب خواهد شد دانش‌ها در سطوحی که با فهم کودکان عشایر مناسب نباشد؛ ارائه و موجبات خستگی و دلزدگی شود (باهنر، ۱۳۸۸، ص ۵۸). از آنجا که آموزش دانش بومی بسیاری از نیازها را برطرف می‌کند (ملکی، ۱۳۸۹)، باید از جانب اندیشمندان خودی که در این حوزه فعالیت کرده‌اند، پاسخی درخور پیدا کند (رشد آموزش علوم اجتماعی، ۱۳۸۹). با وجود این، نیازسنجی آموزشی باید با توجه به درک درست از سه منبع (یادگیرنده، جامعه، موضوع درسی) و واجد سه ویژگی عملی بودن، دقت و سودمندی در نظر گرفته شود (فتیحی و اجارگاه و مهرمحمدی، ۱۳۸۱). برنامه حاصل از این نیازسنجی اگر علایق،

1. López & Foste
2. Royse
3. Yang & Rao

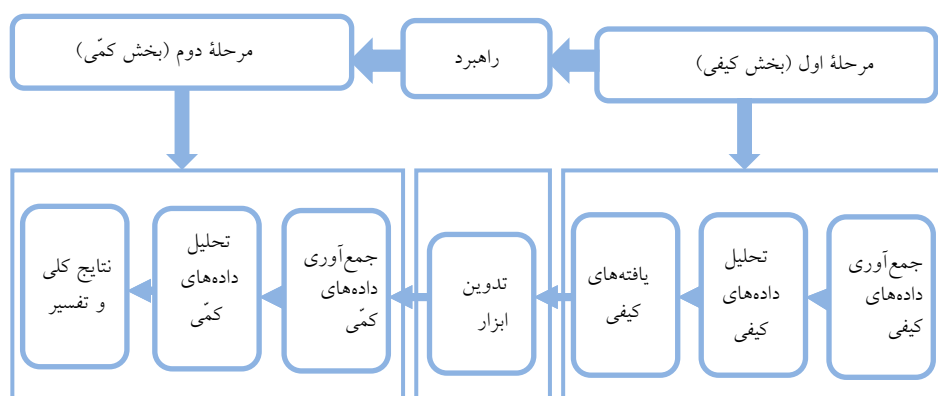
تمایلات و استعداد‌های نوآموزان که در هر منطقه جغرافیایی خاصی قرار دارند، در نظر بگیرد، حالت منعطف به خود می‌گیرد که کارایی و اثربخشی بیشتری دارد (نریمبوا، ۲۰۲۰؛ جی، وانگ و لیو، ۲۰۲۱).

پژوهش‌های زیادی در زمینه چالش‌ها و راهکارهای توسعه آموزش مناطق محروم صورت گرفته است. دیپارتمان آموزشی آیووا در آمریکا^۳ (۲۰۱۸) به منظور نیازسنجی آموزشی کودکان ایالت آیووا، ارزیابی انجام داده است و در گزارش کار خود، آموزش نیازهای عاطفی-اجتماعی، فیزیکی، زبانی، شناختی، ادبیات و ریاضی به ترتیب جزو اولویت‌های تدریس به کودکان پیش‌دبستانی مناطق کمتر برخوردار معرفی می‌کند. در پژوهشی دیگر که به شناخت استراتژی‌های دولت‌های محلی برای توسعه مناطق روستایی کشور رومانی پرداخته است. آموزش بوم‌شناختی، آموزش خدمات مرتبط، توسعه کشاورزی، صنایع دستی، آموزش مهارت‌ها، بهداشت و خدمات ضروری در مراحل ابتدایی و پیش‌دبستانی به همراه تقویت ظرفیت‌های محلی، بهبود زیرساخت‌های روستایی به عنوان اولویت‌های توسعه پیشنهاد می‌شود (بروئسکی و بابایاتا، ۲۰۱۴). با توجه به مشکلات عدیده پیش روی عشایر و اهمیت محتوای آموزشی دانش بومی محققان بر آن داشت که به شناسایی نیازهای آموزشی نوآموزان پیش‌دبستانی بپردازند. بنابراین، هدف این مطالعه دومرحله‌ای روش‌های ترکیبی اکتشافی، شناسایی نظرات مشارکت‌کنندگان به منظور استفاده از این اطلاعات برای طبقه‌بندی نیازهای آموزشی است. در بخش کیفی نیازهای آموزشی نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر از منظر کارشناسان اداره آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری و متخصصان حوزه عشایری شناسایی و در بخش کمی به بررسی نیازهای آموزشی اولویت‌دار و سپس، رتبه‌بندی دانشی، مهارتی و نگرشی آن پرداخته شد.

-
1. Narimbaeva
 2. Ge, Wang & Liu
 3. Iowa Department of Education
 4. Biriesc & Babaita

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف در حیطه پژوهش‌های توسعه‌ای طبقه‌بندی می‌شود و از نظر طرح گردآوری داده‌ها جزء تحقیقات ترکیبی است. روش تحقیق در این مرحله از نوع ترکیبی اکتشافی متوالی مدل تدوین ابزار است. براساس بیان مورگان، تشکری و تدلی (۱۹۹۸)، هدف از طرح دومرحله‌ای اکتشافی متوالی آن است که نتایج روش اول (کیفی) باعث شکل‌گیری و روشن شدن روش دوم (کمی) شود. (کرسول و کلارک، ۱۳۹۴).

شکل ۱. نمودار طرح اکتشافی مدل تدوین طبقه‌بندی (کرسول و کلارک، ۱۳۹۴)

در بخش کیفی پژوهش برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از شیوه نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از روش گلوله برفی استفاده شد که تا مرز اشباع نظری ادامه داشت. در این بخش دو گروه به تعداد ۱۲ نفر به عنوان نمونه پژوهش مشارکت داشتند؛ ۴ نفر از کارشناسان آموزش ابتدایی و پیش‌دبستانی به همراه معاون آموزشی اداره آموزش و پرورش عشایر استان چهارمحال و بختیاری بودند که خودشان نمونه برابر جامعه محسوب می‌شوند و دارای تجربه تدریس در مناطق عشایری بودند، و ۸ نفر استادان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های فرهنگیان استان به عنوان متخصص انتخاب شدند. در این پژوهش تعریف متخصص کسی است که علاوه بر تجربه آموزشی در مدارس حوزه عشایری

دارای مدرک دکتری تخصصی در رشته علوم تربیتی باشد و پژوهش‌هایی در زمینه آموزش و پرورش عشایر انجام داده باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و از تکنیک تحلیل مضمون برای کدگذاری، طبقه‌بندی و تلخیص اطلاعات استفاده شد. از روش همسوسازی داده‌های کیفی برای اعتباریابی داده‌های کیفی استفاده شد. بدین صورت که برای تشخیص صحت و درستی نتایج، مضامین از منظر مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های مورد بررسی قرار می‌گیرند، تا اینکه مشخص شود این مضامین دارای ارتباط با تحقیق‌های دیگران در این حوزه هستند و اعتبار گفتار مشارکت‌کنندگان مشخص شود (محمدپور، ۱۳۹۰).

در بخش کمی، یا تعیین اولویت‌ها، روش توصیفی-پیمایشی مورد استفاده قرار گرفت. حجم نمونه شامل ۲۶۰ نفر آموزگاران و مربیان مراکز پیش‌دبستانی شهرستان‌های عشایرنشین استان بودند؛ که با استفاده از جدول مورگان ۱۳۵ نفر تعیین شدند؛ و برای کمک به اعتبار یافته‌ها و تعمیم‌پذیری بیشتر، حجم نمونه با ۱۰ درصد افزایش به ۱۵۰ نفر رسید. پس از تعیین حجم نمونه، نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری «هدفمند از نوع معیار» انتخاب شدند. معیار ورود برای جواب دادن به پرسشنامه‌ها داشتن حداقل تجربه یک دوره آموزش پیش‌دبستانی در مدارس و مراکز پیش‌دبستانی بود. لازم به توضیح است برای افزایش پوشش تحصیلی در دوره پیش‌دبستانی از طریق طرح حضور سه روز در هفته نوآموزان در مدارس ابتدایی در مدارس عشایری کشور استفاده می‌شود. مبنای تهیه پرسشنامه، گویه‌های شناسایی شده در بخش کیفی بود که از مضامین به دست آمده پرسشنامه مورد نظر در قالب مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت امتیازگذاری شد در بخش کمی برای اطمینان از روایی محتوایی پرسشنامه، از همبستگی گویه‌ها در سه حیطه شناختی، مهارتی و نگرشی با نمره کل پرسشنامه کمک گرفته شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ با ضریب به دست آمده ۰/۹۳ استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به سؤال اول از ابزار مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته کمک گرفته شد در مرحله کدگذاری باز، ابتدا متن مصاحبه‌ها به دقت، خط به خط و کلمه به کلمه مورد مطالعه قرار گرفته در ابتدا ۸۶

کد اولیه استخراج شد. سپس با حذف، تغییر، ادغام و اصلاح کدهای اولیه و در حین مطابقت با مبانی نظری در نهایت، ۵۸ مضمون پایه شناسایی شد. در مرحله بعد، مضامین پایه استخراج شده بر اساس نزدیکی مفهومی در ۳ مقوله بزرگتر یا مضمون سازمان‌دهنده با نام‌های حیطه شناختی، مهارتی و نگرشی به ترتیب، با ۲۵، ۱۹ و ۱۴ گویه، طبقه‌بندی شدند. و در نهایت، مضمون فراگیر نیازهای آموزشی نوآموزان ترسیم شد.

جدول ۱. اعتباریابی داده‌های کیفی (حیطه شناختی)

پیشینه پژوهش	مبانی نظری	گویه‌ها
(پهلوان‌نژاد و نجفی، ۱۳۸۷)		آشنایی با حروف الفبا (در حد تشخیص حروف هم‌آغاز و هم‌پایان)
	یادگیری از طبیعت (روسو به نقل از مفیدی، ۱۳۹۱)	آموزش محیط زیست
(منطقی، ۱۳۹۱)		آموزش خلاقیت
	اهمیت شناخت محیط (پستالوزی به نقل از مفیدی، ۱۳۹۱)	شناخت حیوانات وحشی
(حریری و پاگردکار، ۱۳۹۳)		قصه‌گویی محلی
(حریری و پاگردکار، ۱۳۹۳)		شناخت گیاهان سمی و کشنده
(صابری، ۱۳۹۵)		خاطره‌گویی
(پهلوان‌نژاد و نجفی، ۱۳۸۷)		
(گودرزی، ۱۳۸۸)		آموزش شمردن و تخمین‌زدن
(گودرزی، ۱۳۹۱)		شناخت وسایل نقلیه و عادات ایمنی
(عمادی، ۱۳۶۷)		آشنایی با اعیاد و مراسمات
(طاهری آزاد و طاهری آزاد، ۱۳۸۵)		آموزش مقابله با بلایای طبیعی
(عمادی، ۱۳۶۷)		آموزش دانستن نحوه کوچ و تدارکات سفر
(اندوز، ۱۳۹۲)		آموزش گذشت زمان
(صابری، ۱۳۹۵)		سرود محلی و فولکلور
(اندوز، ۱۳۹۲)		گردش علمی
(تهرانی فرجاد، ۱۳۸۸)		حفظ سوره‌های کوچک قرآن

پیشینه پژوهش	مبانی نظری	گویه‌ها
(گودرزی، ۱۳۹۱)		بازرسی قد و وزن ماهانه و آموزش مفهوم این متغیرها
(گودرزی، ۱۳۸۸)		آموزش تاریخ محلی
قاسمی و واحدی (۱۳۸۲)		آموزش حل مسئله
(عمادی، ۱۳۶۷)		آموزش جغرافیای محلی
(مدقالچی و عیسی‌زاده لطفی و فیروزیان، ۱۳۸۳)		آشنایی با کامپیوتر
(نظری، ۱۳۹۴)		بازدید از محل‌های تولیدی و خدماتی
(گودرزی، ۱۳۸۸)		مفاهیم توپولوژیکی و ارتباط فضایی
(منفردی، ۱۳۸۹)		تئاتر

جدول ۲. اعتباریابی داده‌ها کیفی (حیطه مهارتی)

پیشینه پژوهش	مبانی نظری	گویه‌ها
(زیدآبادی نژاد، ۱۳۹۲)		آموزش زبان رسمی (گفتاری)
(گودرزی، ۱۳۹۱)		آموزش بهداشت فردی و عمومی
(گودرزی، ۱۳۹۱)		آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی
(درخانی، کجیاف و مولوی، ۱۳۸۸)	-	آشنایی و استفاده از لوازم التحریر برای نوشتن
(درویشی و همکاران، ۱۳۹۴)		ساخت کلاژ
(زیدآبادی نژاد، ۱۳۹۲)		کار با اسباب‌بازی
(گودرزی، ۱۳۹۱)	کمک به تفکر صحیح و انتخاب درست (زمر: آیه ۱۸)	آموزش خوب گوش دادن
(گودرزی، ۱۳۹۱)		آموزش کمک‌های اولیه
(زیدآبادی نژاد، ۱۳۹۲)	کمک به رشد ذهنی کودک (فروبل و پیازه، به نقل از مفیدی، ۱۳۹۱)	دست‌ورزی با خمیر و گل
(جدیدیان، ۱۳۸۹)		اصلاح رفتارهای حرکتی (مثل نحوه نشستن)
(زیدآبادی نژاد، ۱۳۹۲)		آموزش صنایع دستی

پیشینه پژوهش	مبانی نظری	گویه‌ها
	کمک به رشد ذهنی کودک (مونه سوری، به نقل از مفیدی، ۱۳۹۱)	آموزش حرکات ظریف
	پرورش خلاقیت کودک از طریق بازی (مفیدی، ۱۳۹۱)	آموزش بازی های محلی
(تیوکاس و همکاران، ۱۳۹۰)	-	آموزش شنا

جدول ۳. اعتباریابی داده‌ها کیفی (حیطه نگرشی)

پیشینه پژوهش	مبانی نظری	گویه‌ها
(جلوه‌گر و همکاران، ۱۳۹۳)		آموزش استقلال فردی و حق انتخاب
(شاه‌محمدی، ۱۳۹۶)		آموزش گرایش به نظم و انضباط
	کمک به شخصیت کودک (هارتر، ۱۹۹۰، به نقل از برک، ۱۳۹۲)	آموزش عزت نفس
(ولایی ملکی، ۱۳۹۰)		تدارک تغذیه جبرانی و ایجاد فرهنگ رفع سوء تغذیه
	کمک به رشد اخلاقی کودک (ویلیام دامون، ۱۹۷۷، به نقل از برک، ۱۳۹۲)	آموزش عدالت
(مقصودی مدیح و حسین‌ثابت، ۱۳۹۵)		آموزش صبر
	نیاز به این مقوله در بین نوآموزان (فرویل، ارسطو، جان لاک، به نقل از مفیدی، ۱۳۹۱)	آموزش شادی
(جلوه‌گر و همکاران، ۱۳۹۳)		آموزش خودگردانی هیجانی
	کمک به شخصیت کودک (هارتر، ۱۹۹۰، به نقل از برک، ۱۳۹۲)	آموزش مسئولیت‌پذیری
(لاهیجانیان و عباسی، ۱۳۹۰)		آموزش گرایش به صرفه‌جویی و درست مصرف‌کردن (منابع تجدیدنناپذیر)
(نریمان، ۱۳۸۹)		آموزش وطن‌دوستی
	الگوگیری از زندگی ایشان (دیوئی چمبرز، نقل از خلجی، ۱۳۹۱)	آموزش علاقه به امامان معصوم (ع)
	کمک به نهادینه‌شدن ارزش‌های دینی در کودکان (اسراء، آیه ۶)	آموزش راست‌گویی
(افشاری، ۱۳۹۵)		آموزش تربیت جنسی

گویه‌ها	مبانی نظری	پیشینه پژوهش
آموزش قانون‌مداری از طریق استدلال	کمک به رشد اخلاقی (جان لاک، به نقل از مفیدی ۱۳۹۱)	
آموزش امانت‌داری		(مقصودی مدیح و حسین‌ثابت، ۱۳۹۴)
آموزش صلح		(خراسانی، عابدی و صادقی، ۱۳۹۴)
آموزش شهروندی		(حسینی مهر و همکاران، ۱۳۹۰)
آموزش نگرش درست به مشاغل مختلف		(خراسانی، عابدی و صادقی، ۱۳۹۴)

شکل ۱. نمودار شبکه مضامین

برای پاسخ به سؤال دوم از فرمول فریدمن و تحلیل واریانس استفاده شد. میانگین رتبه‌ها مشخص‌کننده ترتیب اولویت هر گویه است. در جدول‌های ۴ تا ۷ نتایج مربوط به این سؤال آورده شده است.

سوال ۱-۲. رتبه‌بندی گویه‌های نیازهای شناختی پیش‌دبستانی عشایر بر اساس دیدگاه آموزگاران و مربیان عشایری چگونه است؟

جدول ۴. رتبه‌بندی گویه‌های نیازهای شناختی بر اساس دیدگاه آموزگاران و مربیان پیش‌دبستانی

ترتیب اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱	۱۶,۴۶	آشنایی با حروف الفبا (در حد تشخیص حروف هم‌آغاز و هم‌پایان)
۲	۱۶,۲۷	آموزش محیط زیست
۳	۱۶,۱۴	آموزش خلاقیت
۴	۱۶,۱۲	شناخت حیوانات وحشی
۵	۱۵,۹۱	قصه‌گویی محلی
۶	۱۵,۸۹	شناخت گیاهان سمی
۷	۱۵,۸۶	خاطره‌گویی
۸	۱۵,۵۶	تصویرخوانی
۹	۱۵,۲۴	آموزش شمردن و تخمین‌زدن
۱۰	۱۴,۸۶	شناخت وسایل نقلیه و عادات ایمنی
۱۱	۱۴,۶۸	آشنایی با اعیاد و مراسمات
۱۲	۱۴,۶۲	آموزش مبارزه با بلایای طبیعی
۱۳	۱۴,۶۰	آموزش دانستن نحوه کوچ و تدارکات سفر
۱۴	۱۴,۴۹	آموزش گذشت زمان
۱۵	۱۳,۸۸	سرود محلی و فولکلور
۱۶	۱۳,۵۷	گردش علمی
۱۷	۱۳,۳۷	حفظ سوره‌های کوچک قرآن
۱۸	۱۳,۱۶	بازرسی قد و وزن ماهانه و آموزش این متغیرها
۱۹	۱۲,۱۸	آموزش تاریخ محلی
۲۰	۱۲,۱۷	آموزش حل مسئله
۲۱	۱۲,۱۵	آموزش جغرافیای محلی
۲۲	۱۲,۰۹	آشنایی با کامپیوتر
۲۳	۱۰,۹۰	بازدید از محل‌های تولیدی و خدماتی
۲۴	۱۰,۸۷	آموزش مفاهیم توپولوژیک و ارتباط فضایی
۲۵	۱۰,۲۹	تئاتر

نتایج نشان می‌دهد بیشترین نیاز شناختی دانش‌آموزان از دیدگاه آموزگاران و مربیان، آشنایی با حروف الفبا (در حد تشخیص حروف هم‌آغاز و هم‌پایان) با میانگین رتبه ۱۶/۴۶ است و کمترین نیاز آن‌ها نیاز به آموزش تئاتر با رتبه ۱۰/۲۹ است و نتایج آزمون فریدمن، برای رتبه‌بندی نیازهای شناختی نشان می‌دهد فرض برابری نظر آزمودنی‌ها راجع به نیازهای شناختی دانش‌آموزان رد می‌شود ($P < 0/05$).

سؤال ۲-۲. رتبه‌بندی نیازهای مهارتی نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر بر اساس دیدگاه آموزگاران و مربیان پیش‌دبستانی عشایری چگونه است؟

جدول ۵. رتبه‌بندی گویه‌های نیازهای مهارتی بر اساس دیدگاه معلمان و مربیان

ترتیب اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱	۹,۴۷	آموزش زبان رسمی (گفتاری)
۲	۸,۹۹	آموزش بهداشت فردی و عمومی
۳	۸,۸۱	آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی
۴	۸,۵۱	آشنایی و استفاده از لوازم‌التحریر برای نوشتن
۵	۸,۲۲	ساخت کلاژ
۶	۸,۱۱	کار با اسباب‌بازی
۷	۷,۸۳	آموزش خوب گوش‌دادن
۸	۷,۶۱	آموزش کمک‌های اولیه
۹	۷,۱۴	دست‌ورزی با خمیر و گل
۱۰	۷,۰۹	اصلاح رفتارهای حرکتی (مثل نحوه نشستن)
۱۱	۶,۸۷	آموزش صنایع دستی
۱۲	۵,۹۴	آموزش حرکات ظریف
۱۳	۵,۷۸	آموزش بازی‌های محلی
۱۴	۴,۶۳	آموزش شنا

نتایج آموزش زبان رسمی با میانگین رتبه ۹,۴۷ به عنوان مهم‌ترین و آموزش شنا با رتبه ۴,۶۳ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین نیاز آموزشی مهارتی برای نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر را نشان می‌دهد.

همچنین، نتایج آزمون فریدمن، جهت رتبه‌بندی نیازهای مهارتی رد فرض برابری نظر آزمودنی‌ها راجع به نیازهای مهارتی دانش‌آموزان را نشان می‌دهد ($P < 0.05$).

سؤال ۳-۲. رتبه‌بندی نیازهای نگرشی نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر بر اساس دیدگاه آموزگاران و مربیان عشایری چگونه است؟

جدول ۶. شناسایی نیازهای نگرشی دانش‌آموزان

ترتیب اولویت	میانگین رتبه	گویه‌ها
۱	۱۰٫۶۲	آموزش استقلال فردی و حق انتخاب
۲	۱۰٫۳۱	آموزش گرایش به نظم و انضباط
۳	۹٫۹۹	آموزش عزت نفس
۳	۹٫۹۹	تدارک تغذیه جبرانی و ایجاد فرهنگ رفع سوء تغذیه
۴	۹٫۹۳	آموزش عدالت
۵	۹٫۸۴	آموزش صبر
۶	۹٫۷۷	آموزش شادی
۷	۹٫۵۱	آموزش خودگردانی هیجانی
۸	۹٫۱۳	آموزش مسئولیت‌پذیری
۹	۹٫۹۸	آموزش گرایش به صرفه‌جویی و درست مصرف‌کردن (منابع تجدیدناپذیر)
۱۰	۸٫۸۳	آموزش وطن‌دوستی
۱۰	۸٫۸۳	آموزش علاقه به امامان معصوم (ع)
۱۱	۸٫۷۲	آموزش راست‌گویی
۱۲	۸٫۷۱	آموزش تربیت جنسی
۱۳	۸٫۲۳	آموزش قانون‌مداری از طریق استدلال
۱۴	۸٫۱۹	آموزش امانت‌داری
۱۵	۸٫۰۶	آموزش صلح
۱۶	۷٫۳۴	آموزش شهروندی
۱۷	۶٫۸۴	آموزش نگرش درست به مشاغل مختلف

آموزش استقلال فردی و حق انتخاب با میانگین رتبه ۱۰/۶۲ مهم‌ترین نیاز نگرشی نوآموزان است و آموزش نگرش درست به مشاغل مختلف با میانگین رتبه ۶/۸۴ کم‌اهمیت‌ترین نیاز شناخته شده است. نتایج آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی نیازهای نگرشی نشان می‌دهد فرض برابری نظر آزمودنی‌ها راجع به نیازهای نگرشی دانش‌آموزان رد می‌شود ($P < ۰/۰۵$). در جدول ۷ آزمون فریدمن برای پذیرش و عدم پذیرش فرض برابری نظر معلمان و مربیان در مورد نیازها آورده شده است.

جدول ۷. آزمون فریدمن برای پذیرش و عدم پذیرش فرض برابری نظر معلمان و مربیان در مورد نیازها

نیازها	تعداد	مقدار خی دو	درجه آزادی	معناداری
شناختی	۱۵۰	۲۸۳/۳۲	۲۶	۰/۰۰۰۱
مهارتی	۱۵۰	۲۹۲/۵۵	۱۳	۰/۰۰۰۱
نگرشی	۱۵۰	۱۵۹/۱۰	۱۶	۰/۰۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

تجارب سال‌های اولیه زندگی هر کودک عشایری در رشد همه جانبه وی از جمله شکل‌گیری شخصیت او بسیار مؤثر است. این دوره فرصت ارزشمندی را برای یادگیری، رشد و استفاده از مزایای علمی و از بین بردن شکاف سطوح فرهنگی فراهم می‌کند؛ که در سال‌های بالاتر دشوارتر است. اگر هدف در دوره پیش‌دبستانی این است که بچه‌ها به موفقیت دست یابند و مهارت و دانش آنها ارتقا یابد (وزارت آموزش و پرورش، اساس‌نامه آموزش پیش‌دبستانی، ۱۳۸۲). باید درباره برنامه درسی نوآموزان عشایر تصمیم‌گیری شود. طراحی برنامه درسی در این حوزه یک بازده محسوب می‌شود. شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی پیش‌دبستانی کودکان عشایر به خاطر داشتن دو ویژگی کوچندگی و کودک بودن، امری ضروری به نظر می‌رسد. زیرا تفاوت‌های ساختاری در زندگی کوچ‌نشینان و نبود امکانات در این جوامع مطرح است. از آنجا که در چشم‌انداز نظام تعلیم و تربیت عمومی، بهره‌گیری از الگوی پیشرفته و بومی مورد توجه قرار گرفته است (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۲). در همین راستا، این پژوهش با بهره‌گیری از نظر متخصصان، کارشناسان دارای تجربه آموزش در مناطق عشایری اداره آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، و معلمان و

مربیان مراکز پیش‌دبستانی درگیر در این حوزه به شناسایی نیازهای نوآموزان پیش‌دبستانی پرداخته است، تا راهکاری اساسی برای برنامه‌ریزان و مربیان پیش‌دبستانی در جهت اجرای بهتر و مؤثرتر برنامه درسی نوآموزان طبقه محروم قرار گیرد.

نیازهای نوآموزان پیش‌دبستانی عشایر در قالب ۵۸ مضمون پایه، در ۳ مضمون سازمان‌دهنده، حیطه شناختی با ۲۵ گویه، ۱۴ گویه مهارتی و ۱۹ گویه نگرشی دسته‌بندی شدند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بیشتر مقوله‌ها و مضامین به دست آمده پژوهش در حوزه شناختی قرار می‌گیرند. حوزه شناختی به دو بخش دانش و مهارت‌های ذهنی تقسیم می‌شوند و هر یک از این دو نیز دارای تقسیماتی هستند. بیشتر اهدافی که در این حوزه قرار دارند، با ذهن و اندیشه در ارتباطند و افعالی مانند حفظ‌کردن، فهمیدن، استدلال و قضاوت‌کردن را شامل می‌شوند. این حوزه بر فعالیت‌های سازماندهی و تجدید سازمان مطالب آموخته شده که برای منظوری معین لازم‌اند، تأکید دارند (سیف، ۱۳۸۷). گویه‌هایی که دارای بالاترین اولویت هستند شامل آشنایی با حروف الفبا (در حد تشخیص حروف هم‌آغاز و هم‌پایان)، آموزش محیط زیست، آموزش خلاقیت، شناخت حیوانات وحشی، قصه‌گویی محلی، شناخت گیاهان وحشی و کشنده محیط اطراف، شناخت گیاهان وحشی و کشنده محیط اطراف، خاطره‌گویی و تصویرخوانی می‌باشند. در تبیین می‌توان علت آموزش حروف الفبا در حد تشخیص حروف هم‌آغاز و هم‌پایان را کمک به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه عشایری بالاخص در کلاس اول دانست. مشکل اصلی این کلاس‌ها نبود وقت کافی است؛ چرا که عشایر به علت وابستگی اقتصادی به مرتع و علف، فعالیت‌های جانبی کوچ و اسکان را به آموزش فرزندان‌شان ترجیح می‌دهند. لذا زمان شروع نامشخص کوچ و مدت زیاد آن، امکان تدریس طبق جدول زمان‌بندی کتب را از بین می‌برد و معلمان کلاس اول فرصت‌های زیادی برای تدوین یادگیری بهتر فراگیرانشان را از دست می‌دهند. تحقیقات نشان داده که آموزش حروف الفبا در حد تشخیص شکل حروف در پیش‌دبستانی، موجب رشد تحصیلی مطلوب‌تر در دوره اول دبستان می‌شود (سلیقه‌دار، مجدفر و اصلانی، ۱۳۸۹). آموزش محیط زیست را می‌توان یکی از مهم‌ترین نیاز آموزشی قلمداد کرد. چرا که جامعه عشایری از دیگر جوامع -شهری و روستای- وابستگی بیشتری به محیط

طبیعی دارد. زندگی معمولی نوآموزان و مردم متأثر از طبیعت است؛ آگاهی از انواع گیاهان و جانوران، مراتع، درختان جنگلی و گیاهان دارویی اهمیت بسزایی برای نوآموزان دارد. شناخت بیشتر این عناصر عملکرد را در زمینه آموزشی و تربیتی بالا می‌برد، چرا که نوآموزان باید به دانش وابسته به زمینه و بوم منطقه خود آشنا باشند. نتایج با پژوهش اندوز (۱۳۹۲) هم‌راستا است. از دیگر نیازهای اولویت‌دار آموزش خلاقیت است که کمک زیادی به رشد ذهنی، افزایش اعتماد به نفس و خودباوری دارد. استفاده و به کارگیری وسایل کمک‌آموزشی مناسب برای نوآموزانی که به خاطر فقر اقتصادی و فرهنگی تا حد زیادی از این وسایل محروم هستند؛ باعث ایجاد علاقه و خودباوری در نوآموزان عشایری می‌شود. نتایج با پژوهش جی، وانگ و لیو (۲۰۲۱) هم‌راستا است از دیگر نیازهای اولویت‌دار را می‌توان آموزش تصویرخوانی، قصه‌گویی محلی و خاطره‌گویی را نام برد. از مزایای آموزش این موارد می‌توان، کمک به رشد هوشی، کسب دانش محلی و محیطی، کمک به رشد ذهنی و تخیل کودک، کمک به پرورش حافظه کودک و شناخت فرهنگ دانست. چرا که در مناطق عشایری سایر رسانه‌ها و منابع تکمیلی یادگیری مثل تلویزیون، مطبوعات و مراکز علمی و پژوهشی حکم کیمیا را دارند و با دادن این فرصت‌ها و تجارب یادگیری درک شناختی توسعه می‌یابد. نتایج با نتایج پژوهش بیرجندی (۱۳۹۰) هم‌راستا است.

نیازهای مهارتی با توجه به مراحل رشد کودک طبقه‌بندی می‌شوند و به وسیله حرکات مستقل اندام‌ها یا حرکت یک اندام در هماهنگی با دیگر اندام‌ها قابل تشخیص‌اند. داشتن آمادگی ذهنی و جسمی باعث می‌شود کودک یک آمادگی هیجانی برای عمل به یک کار در او ایجاد شود؛ به طوری که بتواند علاوه بر پاسخ هدایت شده به یک تکلیف، توانایی انجام آن را به طور عادی و خودکار با میزانی از اعتماد به نفس انجام دهد. طراحی محتوایی که بتواند این روند مهارت‌آموزی را در نوآموزان با دقت و سرعت نهادینه کند، مهم به نظر می‌رسد. طوری که کودک بتواند مهارت‌های آموخته‌شده قبلی را برای تکالیف تازه منطبق کند (سیف، ۱۳۸۷). اولویت‌های راجع به حیطه مهارتی شامل آموزش زبان فارسی (گفتاری)، آموزش بهداشت فردی و عمومی، آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی، آشنایی و استفاده از لوازم‌التحریر برای نوشتن، ساخت کلاژ و هنرهای تجسمی،

کار با اسباب‌بازی، آموزش خوب گوش‌دادن می‌باشند. مهم‌ترین نیاز این حیطه برای نوآموزان عشایری آموزش زبان فارسی (گفتاری) است. رشد زبانی کودکان از اهداف مهم آموزش پیش‌دبستانی است که می‌تواند درکنار خانواده نقش بسزایی در تقویت مهارت‌های گوش‌کردن و صحبت‌کردن داشته باشد. کودکان متعلق به خرده فرهنگ‌ها و اقلیت‌های قومی و زبانی معمولاً از نظر میزان تسلط بر زبان رسمی نسبت به قومیت غالب ضعیف‌ترند و این مشکلاتی برای کودکان اقلیت‌های در زمینه کسب مهارت‌های زبانی کلامی ایجاد می‌کند (طالب‌زاده نوبریان، ۱۳۸۴، ص ۱۸). در تبیین می‌توان به دلایلی چون تأثیر این دوره در شکل‌دهی موفقیت‌های تحصیلی کودکان در سال‌های بعدی، کاستن از مشکلات کودکان دوزبانه، و فراهم‌کردن آموزش‌های خاص آن‌ها، وجود افت تحصیلی به ویژه در سال اول ابتدایی اشاره کرد. نتایج پژوهش گودرزی (۱۳۹۱) هم‌راستا است. از اولویت‌های دیگر نوآموزان عشایری، آموزش بهداشت است. در تبیین این قسمت می‌توان گفت که بعضی مدارس عشایری در کشور فاقد امکانات مطلوب و فضای و استانداردهای لازم هستند و رعایت‌نکردن بهداشت باعث ایجاد بیماری‌های واگیردار مختلف، بیماری‌های چشم، پوست اختلالات شنوایی و قلبی عروقی، و ناملایماتی در کودکان می‌شود. بنابراین، آموزش بهداشت در سال‌های اولیه تدریس کمک بسیار زیادی برای پیشگیری از عواقب بد برای جامعه به دنبال دارد. این نتایج با پژوهش‌های زیدآبادی نژاد (۱۳۹۲) در همین زمینه هم‌راستا است. از دیگر نیازهای آموزشی، آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی هستند. از دلایل آموزش این نیازها در مناطق عشایری می‌توان نیاز به برقراری ارتباط با توجه به کمرویی نوآموزان عشایر، کمک به رشد سلامت کودک، کمک به رشد اجتماعی، تسهیل و رفع مشکلات آینده مهارت نوشتن، تقویت یادگیری، کمک به برقراری ارتباط با طبیعت و رشد خلاقیت، رفع فقر فرهنگی را که به سبب کمبود محرکات در زندگی کودک بوجود آمده‌اند، نام برد. نتایج با پژوهش درویشی و همکاران (۱۳۹۴) هم‌راستا است. از دیگر نیازها اولویت‌دار می‌توان آموزش هنرهای تجسمی و ساخت کلاژ و کار با اسباب‌بازی می‌باشند. همه این موارد در حل مشکلات دانش‌آموزان به ویژه کودکانی عشایری که دارای اختلالات یادگیری و مشکلات حرکتی ریز هستند، مؤثرند. ساخت کلاژ و دست‌ورزی در رشد خلاقیت کودک مؤثر است. همچنین، کودکان با بازی‌کردن بیشترین لذت را دارند و در رشد

اعتماد به نفس آن‌ها مؤثر است. تمام تجارب یادگیری ذکر شده برای نوآموزان مناطق عشایری به خاطر مشکلات فرهنگی موجود در این مناطق محروم نسبت به کودکان محیط‌های شهری از اهمیت چندبرابری برخوردار است. نتایج با پژوهش (درویشی و همکاران، ۱۳۹۴) هم‌راستا است.

سومین حیطه نیازهای آموزشی نوآموزان عشایر، حوزه نگرشی و عاطفی است. طبقات این حوزه با توجه به اصل درونی‌سازی، یعنی با توجه به میزانی که یک علاقه یا نگرش معین به صورت بخشی اساسی از سبک زندگی فرد در می‌آید، سازماندهی می‌شود. این حوزه در زندگی کودکان عشایر بسیار با اهمیت است. از آگاهی یافتن از جنبه‌های آشکار یک محرک تا پذیرش یک ارزش و تعهد و سرسپردگی به آن‌ها می‌تواند شخصیت آینده آنان را رقم بزند (سیف، ۱۳۸۷). اولویت‌های آموزش استقلال فردی و حق انتخاب، آموزش گرایش به نظم و انضباط، آموزش عزت نفس، تدارک تغذیه جبرانی و ایجاد فرهنگ رفع سوء تغذیه، آموزش عدالت، آموزش صبر، آموزش شادی، آموزش خودگردانی هیجانی، آموزش مسئولیت‌پذیری، آموزش نگرش به صرفه‌جویی و درست مصرف کردن (منابع تجدیدنناپذیر) مد نظر آموزگاران و مربیان پیش‌دبستان بوده است.

آموزش‌های استقلال فردی، حق انتخاب، شادی و عزت نفس از مهم‌ترین اولویت‌های حیطه نگرشی هستند. از علل انتخاب آن‌ها می‌توان به نیازهای عاطفی نوآموزان عشایر از جمله کم‌رویی، نداشتن اعتماد به نفس و آموزش‌های ضعیف که ناشی از بی‌اطلاعی والدین در مورد نحوه برخورد با کودکان می‌باشد؛ اشاره داشت. این مؤلفه‌ها بیشتر توانایی کودک عشایر را در شناخت خود بالا می‌برد و می‌تواند اثر عمیقی در رشد شخصیت آینده کودک داشته باشد. از دیگر نیازهای این حیطه می‌توان آموزش‌های صبر و عدالت، مسئولیت‌پذیری و نظم‌پذیری را نام برد که همگی باعث رشد اجتماعی کودکان می‌شود. رشد اجتماعی موجب هماهنگی و سازگاری کودک با جامعه می‌شود. این رشد در طول زمان شکل می‌یابد و شروع آموزش آن در پیش‌دبستانی در شکل‌گیری شخصیت کودک نقش بسزایی دارد. با نتایج با نتایج تحقیق حمیدی، حسینی و پژوهنده (۱۳۸۸) مبنی بر تأثیر آموزش حیطه نگرشی پیش‌دبستانی بر رشد اجتماعی کودکان همخوانی دارد. بررسی تمامی نیازهای آموزشی نگرشی نشان‌دهنده این معنا است که باید نوآموزان عشایری بسیاری از خصیصه‌های مثبت

شخصیتی شکل بگیرد. نگرش‌های زیست‌محیطی درست مصرف‌کردن یکی دیگر از شایستگی‌هایی است که مشارکت‌کنندگان به آن توجه داشته‌اند. محیط زیست جزء جدایی‌ناپذیر زندگی عشایر است که با توجه به نیاز و مصرف‌گرایی در حال افزایش و اثرات سوء آن در مناطق کوچ‌نشین و رمه‌دار قابل مشاهده می‌باشد. برای کاهش این اثرات منفی، نیاز به مشارکت، ارتباط و آموزش‌های زیست‌محیطی برای بهبود کیفیت زندگی عشایر داریمنتایج این دسته اولویت‌های آموزشی با نتایج پژوهش شاه‌محمدی (۱۳۹۶) هم‌راستا است.

با توجه به اولویت‌بندی گویه‌ها توسط آموزگاران و مربیان پیش‌دبستانی که با شناخت کامل از ویژگی‌های بومی و فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی و روانی-رشدی نوآموزان عشایر دست به انتخاب زده‌اند، می‌توان استنباط کرد؛ که نیاز در سه تعریف هدفمند به کار برده شده است. اول اینکه نیاز را به عنوان رفع نقص و کمبودهای محیط عشایری در نظر گرفته گرفته شده است. مواردی از جمله آموزش زبان رسمی (رتبه اول در حیطه شناختی و مهارتی)، آموزش بهداشت فردی (رتبه دوم در حیطه مهارتی آموزش استقلال و آموزش نظم و انضباط (رتبه‌های اول و دوم) در حیطه نگرشی در این دسته قرار دارند. با کمی توجه می‌توان گفت آموزش این گویه‌ها به نوآموزان کمک می‌کند تا فقر فرهنگی موجود در محیط اطراف را برطرف کنند. دوم اینکه نیاز به عنوان پرکردن فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب در نظر گرفته شده است. بدین معنا که وضعیت موجود دربرگیرنده ایده‌ال‌ها، هنجارها، انتظارات و ادراکات مختلف درباره آنچه باید باشد؛ است (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۹۲). از این گویه‌ها می‌توان رشد خلاقیت (رتبه سوم حیطه شناختی)، آموزش ارتباط با خانواده و مهارت‌های زندگی (رتبه سوم حیطه مهارتی)، آموزش محیط زیست (رتبه دوم حیطه شناختی)، آموزش قصه‌گویی، خاطره‌گویی و تصویرخوانی به ترتیب، رتبه‌های ۵ و ۷ و ۸ حیطه شناختی و آشنایی و کار با لوازم‌التحریر (رتبه ۴ حیطه مهارتی) را نام برد. سوم نیاز به عنوان یک رجحان و داشتن یک برتری برای نوآموزان در نظر گرفته شده است. مواردی از قبیل حفظ سوره‌های کوچک قرآن و آشنایی با کامپیوتر را می‌توان نام برد. در جمع‌بندی پژوهش می‌توان خاطر نشان کرد؛ با توجه به اینکه کودک عشایر با کمبودهای زیادی در زمینه دانشی و فرهنگی مواجه است و نیازمند یادگیری

به یادگیری مواردی است که این نیازها را برطرف کند. بنابراین، نباید طبق روال معمول، منابع درسی آن‌ها بر اساس سرفصل‌ها و کتب مناطق شهری و روستایی تهیه شود، بلکه برنامه‌های تربیتی باید بر اساس توجه به دانش بومی، ساختار جامعه ایلی و ویژگی‌های یک کودک نیازمند رقابت با دیگر مناطق تدوین شود. با این وجود نیازسنجی آموزشی و پیامدهای آن راهکار اساسی برای برنامه‌ریزان در تهیه بهتر و مؤثرتر اهداف، روش‌ها، فعالیت‌ها و فرصت‌های آموزشی تدارک می‌بیند. لذا با توجه به یافته‌های پژوهش مواردی از قبیل تلاش و برنامه‌ریزی برای برگزاری کلاس‌های پیش‌دبستانی با سبک الگوهای وابسته به مدارس طبیعت (مدارس والدروف)، تولید محتوا با رویکرد دانش بومی به کمک مربیان و متخصصین عشایری با مدیریت اداره کل آموزش و پرورش، حمایت از بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در بخش پیش‌دبستانی عشایر و بهره‌گیری از ظرفیت‌های بنیاد برکت برای ساخت مراکز بازآموزی و تسهیلگری آموزشی مثل مراکز گفتاردرمانی، اصلاحات حرکتی و توسعه مراکز پیش‌دبستانی با کمک خیرین در شهرک‌های عشایری برای بهبود و توسعه آموزش پیش‌دبستانی در مناطق عشایری کشور پیشنهاد می‌شود.

منابع

- افشاری، محمدحسین (۱۳۹۵). تربیت جنسی کودک در روایات اهل بیت (ع). اندیشه و حدیث، ۲۰(۱)، ۷۵-۸۵.
- اندوز، احمد (۱۳۹۲). ضرورت آموزش محیط زیست در آموزش و پرورش. اولین همایش بین‌المللی محیط زیست و پدافند زیستی، تهران، دی‌ماه ۱۳۹۲.
- باهنر، ناصر (۱۳۸۸). تعلیم و تربیت ناشناخته دینی کودکان. اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۲(۱)، ۲۰۳-۲۳۵.
- برک، لورای (۱۳۹۲). روان‌شناسی رشد (از لقاح تا کودکی). ترجمه یحیی سیدمحمدی، جلد اول، چاپ نهم، تهران: انتشارات ارسباران.
- بیرجندی، محمد (۱۳۹۰). مطالعه نیازهای آموزشی در زمینه محیط زیست برای توسعه پایدار عشایر کرجنده استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت و برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه پیام نور واحد ری.
- پوشنه، کامبیز، خسروی، علی‌اکبر، و پورعلی، پریناز (۱۳۹۱). ارزشیابی میزان کیفیت برنامه‌های مراکز پیش‌دبستانی شهر تهران. اندیشه‌های نوین، ۲۳، ۵۶-۲۹.
- پهلوان‌نژاد، محمدرضا، و نجفی، آزاده (۱۳۸۷). اهمیت نقش ارتباطی زبان در جهت تکامل فرایند زبان‌آموزی در کودکان پیش‌دبستانی. نوآوری‌های آموزشی، ۷(۲۸)، ۱۲۵-۱۱۲.
- تهرانی فرجاد، مسعود (۱۳۸۸). تبیین اصول قرآن در دوره پیش‌دبستانی. آموزش پیش‌دبستانی، ۳(۲۵)، ۲۹-۱۶.
- تیوکاس، کریستینا، دانیش، استیون، هودک، کن، هک، ایرانجی، و فورتریس، تانیا (۱۳۹۰). بالابردن مهارت‌های زندگی از طریق ورزش، ترجمه شیما شیروانی بروجنی، تربیت بدنی، ۲(۲)، ۶۵-۴۴.
- جدیدیان، سمیه (۱۳۸۹). تأثیر ورزش صبحگاهی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر ۱۲-۱۵ ساله مدارس شبانه‌روزی سبزوار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته تربیت بدنی، دانشگاه پیام نور تهران.

جلوه‌گر، افسانه، کارشکی، حسین، اصغری، و نکاح، سیدمحسن (۱۳۹۳). آموزش خودتنظیمی بر حل مسائل اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی دختر و پسر. پژوهش‌های علمی و شناختی و رفتاری، (۴)۱، ۲۷-۱۷.

حریری، نجلا، و پاگردکار، یاسمن (۱۳۹۳). تأثیر قصه‌گویی در کتابخانه‌های عمومی بر افزایش خلاقیت دانش‌آموزان پیش‌دبستانی: یک پژوهش تجربی. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، (۲)۲۲، ۲۱۲-۱۹۵.

حسینی مهر، علی، سیف نراقی، مریم، نادری، عزت‌الله، و شریعت‌مداری، علی (۱۳۹۰). مهارت‌های شهروندی مورد نیاز برای کودکان در برنامه درسی دوره راهنمایی. رهبری و مدیریت آموزشی، (۵)۴، ۶۵-۴۵.

حمیدی، حسن، حسینی، علی، و پژوهنده، علی (۱۳۸۸). نقش آموزش پیش‌دبستانی در مهارت‌های روانی-حرکتی و سازگاری اجتماعی. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه چمران اهواز، (۶)۳، ۱۱۷-۱۳۸.

خراسانی، نازنین، عابدی، محمدرضا، و صادقی، احمد (۱۳۹۴). نیازسنجی مسیر شغلی کودکان پیش‌دبستانی. مشاوره، (۵۹)۱۵، ۹۸-۸۷.

خلجی، حسن (۱۳۹۱). بررسی تربیتی آموزه‌های قرآن در تربیت دینی کودکان. پژوهشنامه تربیت تبلیغی، (۱)۱، ۲۱-۱۱.

درخانی، زهرا، کجباف، محمدباقر، مولوی، حسین، و امیری، شعله (۱۳۸۷). تأثیر آموزش فرایند تکلیف-فرایند بر عملکرد املانویسی در دانش‌آموزان دبستانی. پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، (۹)۲، ۴۸-۳۴.

درویشی، زهره، شهیدی، شهره، حیدری، محمود، و پاکدامن، شهلا (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش هنرهای تجسمی با استفاده از بسته آموزشی «آموزش هنر، حامی کودکان نوآور» بر افزایش خلاقیت کودکان دبستانی. روانشناسی افراد استثنایی، (۵)۱۷، ۱۰۹-۸۵.

رشد آموزش علوم اجتماعی (۱۳۸۹). فصلنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی، (۱۴)۴۹، ۶۴-۱. زارع، حسین، و نسیم، سعید (۱۳۹۶). مبانی آموزش علوم اجتماعی. تهران: انتشارات پیام نور. زیدآبادی‌نژاد، فاطمه (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش مهارت‌های روانی-حرکتی بر کارکردهای اجرایی

- کودکان پیش‌دبستانی دارای اختلالات یادگیری غیر کلامی. تازه‌های علوم شناختی، ۱۵(۳)، ۳۹-۳۲.
- سلیقه‌دار، لیلا، مجدفر، مرتضی، و اصلانی، ابراهیم (۱۳۸۹). مهارت‌های خواندن برای کودکان پیش‌دبستانی. رشد آموزش ابتدایی، ۷۸-۱.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۷). روان‌شناسی پرورشی (یادگیری و آموزش). تهران: انتشارات آگاه.
- شاه‌محمدی، نیره (۱۳۹۶). نظم‌پذیری در کودکان. رشد آموزش پیش‌دبستانی، ۸(۳)، ۱۸-۱۲.
- صابری، افسانه (۱۳۹۵). تأثیر موسیقی بر خلاقیت دانش‌آموز. هنرهای نمایشی و موسیقی، ۱۴، ۱۱۶-۱۰۳.
- ضرغامی، اسماعیل (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی مسکن عشایر ایران. مسکن و محیط روستا، ۳۵(۱۵۵)، ۱۹-۳۶.
- طالب‌زاده نوبریان، محسن (۱۳۸۴). اصول برنامه‌ریزی آموزش و پرورش پیش از دبستان. چاپ اول، تهران: چاپ جهاد دانشگاهی.
- طاهری آزاد، لیلا، و طاهری آزاد، علی اصغر (۱۳۸۵). نقش آموزش در کاهش اثرات طبیعی. اولین همایش مقابله با سوانح طبیعی، تهران، دی‌ماه ۱۳۸۵.
- عمادی، عبدالرحمن (۱۳۶۷). زنده نگهداشتن فرهنگ بومی کمک به غنای زبان فارسی. آدینه، ۲(۲۲)، ۴۰-۳۲.
- فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۸۵). شرحی بر نظریات برنامه‌درسی. تهران: نشر آبیژ.
- فتحی واجارگاه، کورش (۱۳۹۲). اصول برنامه‌ریزی درسی ایران زمین. چاپ دهم، تهران: انتشارات آستان قدس رضوی
- فتحی واجارگاه، کورش، و مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۱). برنامه‌درسی، نظرگاه‌ها و چشم‌اندازها. تهران: انتشارات شابک.
- قادریانی، هادی، رشیدی، جمشید، و یوسفی، سواره (۱۳۹۲). آموزش و پرورش تطبیقی، سری کتاب‌های کمک‌آموزشی کارشناسی ارشد. تهران: نشر مهر سبحان
- قاسم‌پور دهاقانی، علی، لیاقت‌دار، محمدجواد، و جعفری، سیدابراهیم (۱۳۹۰). تحلیلی بر بومی‌سازی و بین‌المللی‌شدن برنامه‌درسی دانشگاه‌ها در عصر جهانی‌شدن، تحقیقات فرهنگی، ۴(۱)، ۲۴-۱.

- قاسمی، نوشاد، و احدی، حسن (۱۳۸۲). بررسی روند رشد مهارت‌های حل مسأله و راهبردهای فراشناختی کودکان ۳ تا ۱۱ سال. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی*، ۱۵(۱)، ۶۰-۳۹.
- کرسول، جان، و پلانوکلازک، ویکی (۱۳۹۴). *روش‌های پژوهش ترکیبی*، ترجمه علیرضا کیامنش و جاوید سرایی، چاپ دوم، تهران: انتشارات گودرزی، مرجان (۱۳۸۸). آموزش و شناساندن چگونگی تجزیه و تحلیل داده‌ها در پیش‌دبستانی. *رشد آموزش پیش‌دبستانی*، ۳(۱۲)، ۴۵-۳۴.
- گودرزی، مرجان (۱۳۹۱). امنیت و بهداشت در مراکز پیش‌دبستانی. *رشد آموزش پیش‌دبستانی*، ۴(۱)، ۳۴-۶۷.
- لاهیجانیان، اکرم‌الملوک، و عباسی، شیرین (۱۳۹۰). آموزش مصرف بهینه انرژی در مدارس ابتدایی. *علوم و تکنولوژی محیط زیست*، ۱۸(۲)، ۵۱۵-۵۳۱.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۰). *روش تحقیق کیفی ضد روش (منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی)*. جلد اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان
- مدقالچی، علیرضا، عیسی‌زاده لطفی، فرهاد، و فیروزیان، الناز (۱۳۸۳). کاربرد رایانه در آموزش ریاضی مدارس ایران. *تخصص در عملیات در کاربردهای آن در ریاضیات*، ۱(۳)، ۳۵-۱۷.
- مفیدی، فرخنده (۱۳۹۱). *مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان*. چاپ چهارم، تهران: انتشارات سمت.
- مقصودی مدیح، سمیرا، و حسین ثابت، فریده. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش صبر بر سه فضیلت شجاعت، عدالت و میانه‌روی. *روان‌شناسی دین*، ۹(۳)، ۶۹-۸۸.
- ملکی، حسن (۱۳۸۹). *اصول و مفاهیم برنامه‌دستی*. چاپ ششم، تهران: انتشارات سمت.
- منطقی، مرتضی (۱۳۹۱). بررسی تأثیر آموزش خلاقیت بر آموزش بر دانش آموزان پیش‌دبستانی و دبستانی. *پژوهش‌های برنامه‌های درسی انجمن مطالعات برنامه‌دستی ایران*، ۲(۱)، ۲۸-۱.
- منفردی، شیما (۱۳۸۹). *نقش عناصر در تأثیر کودکان و نوجوانان با رویکرد نمایش درمانی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ادبیات نمایشی، دانشگاه هنر و معماری. دانشگاه تربیت مدرس.
- نریمان، سید محمود (۱۳۸۹). *الگوی شجاعت، وطن‌دوستی و ساده‌زیستی گفت‌وگو با حسین شاه‌محمدی*. چشم‌انداز، ۶(۴)، ۸۸-۱۰۱.

- نظری، فاطمه (۱۳۹۴). نقش گردش علمی در دوره پیش‌دبستانی. اولین کنگره سراسری توسعه و ترویج علوم تجربی و روان‌شناسی، علوم فرهنگی اجتماعی ایران. تهران، دی‌ماه ۱۳۹۴. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۲). اساسنامه دوره پیش‌دبستانی، مصوب شورای آموزش و پرورش. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- ولایی ملکی، مریم (۱۳۹۰). راهنمای علمی برای بهبود تغذیه در مدارس (اصول - روش‌ها). سلامتی و تندرستی، ۳۵(۱)، ۱۱۹-۱۰۹.
- یزدخواستی، علی (۱۳۹۱). نقش مراکز پیش‌دبستانی در رشد همه‌جانبه کودکان. پیوند، ۴۸، ۵۷-۴۵.
- Biriescu, S., & Babaita, C. (2014). Rural education, an important factor of regional development in the context of local government strategies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 124, 77-86.
- Ge, D., Wang, X., & Liu, J. (2021). A teaching quality evaluation model for preschool teachers based on deep learning. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 16(3), 127-143.
- Iowa Department of Education. (2018). Legislative Report Early Childhood Assessment, State of Iowa, Department of Education, Grimes State Office Building, pp: 1-7.
- Karlsudd, P. (2021). When differences are made into likenesses: the normative documentation and assessment culture of the preschool. *International Journal of Inclusive Education*, 1-17.
- López, L. M., & Foster, M. E. (2021). Examining heterogeneity among Latino dual language learners' school readiness profiles of English and Spanish at the end of Head Start. *Applied Developmental Psychology*, 73, 101239.
- Narimbaeva, L. K. (2020). The Development of The Preschool Education System Is A Requirement Of The Times. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(11), 108-111.
- Nissar, I. (2020). Assessment of inclusive practices in Head Start preschool classrooms: Access, participation, and supports.
- Royse, D., Staton-Tindall, M., Badger, K., & Webster, M. (2009). *Need assessment*. Oxford University Press. New York.
- Yang, Y., & Rao, N. (2020). Teacher professional development among preschool teachers in rural China. *Early Childhood Teacher Education*, 1-26.